

Klass: Bryopsida (egentliga bladmossor), **Ordning:** Dicranales, **Familj:** Bruchiaceae, **Släkte:** *Trematodon* (tranmossor), **Art:** *Trematodon laetevirens* - rak tranmossa Hakelier & J.-P.Frahm **Synonymer:**

Kännetecken

Arten bildar upp till 4 mm höga, kompakta och lysande gröna tuvor. Bladen är upprätta till utstående, smalt triangulära och gradvis avsmalnande. Nerven är bred och utlöpande i bladudden. Honbladen är större och mer jämbreda, och de avviker starkt från övriga blad med sin trubbiga, nästan tvära spets. Arten är samkönad och kapslar är sannolikt vanliga. Kapselskaftet är knappt centimeterlångt och blekt gult, och det övergår gradvis i kapseln. Kapseln är smalt cylindrisk och upprätt men svagt böjd, och halsen är lika lång som den sporbärande delen. Kapselns ytceller är kvadratiska till rektangulära och relativt tunnväggiga. Locket har ett mycket långt spröt. Sporererna är förhållandevis stora, (30-)35-40 µm i diameter, och de mognar på hösten. Specialiserad vegetativ förökning är inte känd.

Arten kan likna fjälltranmossa *T. brevicollis*, vilken har en mer böjd kapsel med långsmala ytceller, bred och hastigt avsmalnande bladspets samt tydligt spetsiga honblad. Rak tranmossa kan även förväxlas med långhalsmossa *Amblyodon dealbatus* som dock har böjda kapslar med två tandkransar och lock utan spröt.

Utbredning och status

Arten är tämligen nybeskriven och hittills endast funnen på en handfull lokaler i Sverige - i Jämtland, Lule lappmark och Torne lappmark. Arten har få kända lokaler och en begränsad utbredning i världen. Den är funnen på några lokaler i olika delar av Norge samt på några platser i nordligaste Finland. Utanför Europa har några fynd rapporterats från Nordamerika (Yukon och Alaska) och Grönland. Den är rödlistad i Finland och finns även med på den europeiska rödlistan.

Ekologi

Rak tranmossa växer på humusrik jord med basiskt sippervatten i överhäng och skrevor i branta, företrädesvis sydvända skiffersluttningar ovanför trädgränsen. Följearter är bl.a. blådaggsmosa *Saelania glaucescens*, styv äppelmossa *Bartramia ithyphylla*, nickmossor *Pohlia* spp. och blomväxten purpurbräcka *Saxifraga oppositifolia*.

Hot

Arten har få kända lokaler och en begränsad utbredning. En av lokalerna, Åreskutan, är belägen inom ett område som är starkt påverkat av exploatering för turism. Denna lokal är dessutom typlokal och därför av extra stort värde.

Åtgärder

De kända lokalerna bör återbesökas och dokumenteras bättre. Det är angeläget att typlokalen har ett ändamålsenligt skydd.

Övrigt

Utländska namn - NO: Flogtranemose, FI: Oikokaulasammal.

Etymologi: laetevirens = livligt grön; laete adverbform av laetus (lat.) = yppig, blomstrande, skön; virens = grön, grönskande; presens particip av virere (lat.) = grönska.

Uttal: [Tremátodon letévirens]

KEY FACTS Shoots 2-4 mm long, forming glossy, green tufts. Leaves lanceolate, gradually tapering. Capsule erect, neck as long as capsule body. Seta just below 1 cm, straw-coloured. Spores (30-)35-40 µm, mature in autumn. - Grows on humus-rich soil under cliff overhangs with percolating alkaline water and in rock crevices in slopes, typically in schist slopes above the timber line. First described in the 1970s, only known from a few localities in the Nordic countries.

Litteratur

Hakelien, N. & Frahm, J.-P. 1976. *Trematodon laetevirens* sp. nov., eine neue Moosart in Skandinavien. *Lindbergia* 3: 221-225.

Hallingbäck, T. 2006. *Trematodon laetevirens* rak tranmossa s. 264. I: Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. [AJ 6-23], Bladmossor. Sköldmossor - blåmossor : Bryophyta : Buxbaumia - Leucobryum. Artdatabanken, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala.

Humble, L. 1987. Four species of bryophytes that occur rarely in western Greenland. *Lindbergia* 13: 174-176.

Mogensen, G. S. 1983. *Trematodon*. *Bull. Moss Flora of Arctic North America and Greenland* 8: 1-3.

Vitt, D. H., Horton, D. G. & Pickard, J. 1987. An annotated list and the phytogeography of the bryophytes of Keele Peak, Yukon, an isolated granitic mountain. *Mem. New York Bot. Garden* 45: 198-210.

Författare

Nils Cronberg 1998. Rev. Tomas Hallingbäck 2006. Uppdaterat 2010.